

rynku : konkurentsia ta bariery, rynkova vlada i derzhavne rehuliuвання [Formation of a Functionally Efficient Market Model: Competition and Barriers, Market Power and State Regulation] / V. O. Tochylin, V. V. Venher // Aktualni problemy ekonomiky. – 2009. – No. 2 (92). – P. 23–38. 11. Nort D. Instytutsii, instytutsiina zmina ta funktsionuvannya ekonomiky [Institutions, Institutional Change and Economic Performance] / D. Nort. – K. : Osnovy, 2000. – 170 p. 12. Haidai T. V. Paradyhma instytutsionalizmu: metodolohichniy kontekst : [monohrafiia] [Institutionalism Paradigm: Methodological Context : monograph] / T. V. Haidai. – K. : Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr "Kyivskiy universytet", 2008. – 296 p. 13. Kurmanova L. R. Institut rynku v sisteme razvitiya bankovskikh uslug [Institute of the Market in the System of Banking Service Development] / L. R. Kurmanova // Ekonomicheskie nauki. – 2009. – No. 4 (59). – P. 273–276. 14. Nikiforov P. O. Instytutsiini peredumovy rozvytku struktury finansovoho rynku [Institutional Preconditions for the Development of the Financial Market Structure] / P. O. Nikiforov, V. I. Kravets // Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka. Seriya "Ekonomika". – 2006. – Issue 90. – P. 9–11. 15. Vernikov A. V. Formy sobstvennosti i instytutsionalnye izmeneniya v bankovskom sektore : nauchnyy doklad [Ownership Forms and Institutional Changes in the Banking Sector : research report] / A. V. Vernikov. – M. : INFRA-M, 2007. – 52 p. 16. Heiets V. M. Postkryzovi perspektivy ta problemy rozvytku ekonomik Ukrainy i Rosii (makroekonomichnyi aspekt) [Post-crisis Prospects and Problems of the Economies of Ukraine and Russia (macroeconomic aspect)] / V. M. Heiets // Finansy Ukrainy. – 2011. – No. 3. – P. 3–18. 17. Pustoviit R. F. Instytutsiine formuvannya postsotsialistychnoho bankivskoho sektora [Institutional Formation of the Postsocialist Banking Sector] / R. F. Pustoviit, M. P. Ovcharuk // Problemy i perspektivy rozvytku bankivskoyi systemy Ukrainy : zbirnyk tez dopovidey X Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii

(22–23 lystopada 2007 roku) : u 2-kh t. Vol. 1. – Sumy : UABS NBU, 2007. – P. 17–19.

Інформація про автора

Трохименко Вікторія Іванівна – канд. екон. наук, асистент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (03022, Україна, м. Київ, вул. Васильківська, 90-А, e-mail: trokhymenko.v@gmail.com).

Информация об авторе

Трохименко Виктория Ивановна – канд. екон. наук, асистент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (03022, Україна, г. Київ, ул. Васильковская, 90-А, e-mail: trokhymenko.v@gmail.com).

Information about the author

V. Trokhymenko – PhD in Economics, assistant lecturer of the Department of Economic Theory, Macro- and Microeconomics of Taras Shevchenko Kyiv National University (90-A Vasylykivska St, 03022, Kyiv, Ukraine, e-mail: trokhymenko.v@gmail.com).

Рецензент
докт. екон. наук,
професор Колодізев О. М.

Стаття надійшла до ред.
09.07.2014 р.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ

УДК 336.22

Жебчук Л. Л.

Розглянуто об'єктивні причини необхідності вдосконалення чинного механізму оподаткування доходів населення в Україні. Доведено, що в сучасних умовах господарювання неможливо повністю виключити втручання держави у соціально-економічні процеси, отже, важливо максимально ефективно поєднувати регулятивну та фіскальну функції податків з метою регулювання доходів фізичних осіб та забезпечення реалізації покладених на органи державної влади функцій. Виявлено ряд проблем у чинному механізмі оподаткування доходів населення та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: механізм оподаткування, прогресивне оподаткування, номінальна та реальна заробітна плата, податкове навантаження.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ МЕХАНИЗМА ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ

УДК 336.22

Жебчук Л. Л.

Рассмотрены объективные причины необходимости совершенствования действующего механизма налогообложения доходов в Украине. Доказано, что в современных условиях хозяйствования невозможно полностью исключить вмешательство государства в социально-экономические процессы, поэтому важно максимально эффективно сочетать регулирующие и фискальные функции налогов с целью регулирования доходов физических лиц и обеспечения реализации возложенных на органы государственной власти функций. Выявлен ряд проблем в действующем механизме налогообложения доходов и предложены пути их решения.

Ключевые слова: механизм налогообложения, прогрессивное налогообложение, номинальная и реальная заработная плата, налоговая нагрузка.

IMPROVEMENT OF THE FISCAL COMPONENT OF THE MECHANISM OF INCOME POPULATION STATE REGULATION

JEL Classification: E62; J38

L. Zhebchuk

The objective reasons for improvement of the current mechanism of incomes taxation in Ukraine are considered. The current economic conditions are found to be impossible to do completely without government intervention in the social and economic processes, which necessitates combination of the most effective regulatory and fiscal tax functions to regulate income of natural persons and ensure fulfillment of public authorities functions. Numerous problems in the current mechanism of taxation of income were revealed and solution are suggested.

Keywords: mechanism of taxation, progressive taxation, nominal and real wages, the tax burden.

Уряди цивілізованих країн використовують податки для багатьох цілей, основні з яких зводяться до отримання коштів для фінансування надання державних послуг, виправлення недосконалості ринку, заохочення або перешкоджання проявам певних типів поведінки тощо. Країни також використовують податковий механізм, щоб змінити розподіл доходу або багатства. Основною причиною існування податкової системи є перерозподіл національного доходу в легітимний спосіб.

Податкові реформи, що відбуваються сьогодні в Україні, мають на меті подолати недоліки існуючого податкового механізму, які зумовлені складними економічними, соціальними та політичними умовами. В умовах перебудови вітчизняної економіки та хронічного дефіциту

державного бюджету важливо, щоб фискальна складова взаємовідносин між державою та платниками податків максимально сприяла побудові партнерських відносин між двома сторонами і не перешкоджала їх розвитку та само-реалізації.

Подальші дослідження доцільно здійснювати у напрямі вдосконалення чинного механізму оподаткування доходів фізичних осіб з метою побудови економічно ефективною та соціально справедливою моделі оподаткування.

Фундаментальні принципи, критерії та концепції теорії оподаткування сформульовані в роботах Дж. М. Кейнса, А. Лаффера, Дж. С. Міля, А. Пігу, Д. Рікардо, П. Самуельсона, А. Сміта. Серед сучасних вітчизняних науковців, які акцен-

тують увагу на дослідженнях категорії податків та займаються вивченням питань удосконалення системи оподаткування в країні з одночасним підвищення її ефективності, слід назвати таких, як: В. Андрущенко, А. Крисоватий, М. Мельник, В. Мельник, В. Опарін, А. Поддєрьогін, В. Суторміна, А. Соколовська, В. Федосов, Т. Єфименко, С. Лондар та ін. [1 – 5]. Однак зараз ще й досі немає абсолютного консенсусу думок щодо напрямів розвитку економіки країни на шляху до побудови ефективної та соціально справедливої системи оподаткування доходів населення. Дискусійність думок у вивченні даного питання визначає актуальність здійснення подальших досліджень у даному напрямі.

Завданням даного дослідження є виявлення "вузьких" місць існуючого механізму оподаткування доходів населення та пошук шляхів їх усунення/виправлення.

Нинішня фінансова політика, що реалізується через фінансову систему країни, далека від стандартів економічно розвинених країн ЄС та не забезпечує повноцінної фінансової самостійності органів державної влади різних рівнів. Відсутність ефективної моделі бюджетного устрою країни, системи оцінювання фінансового становища та якості управління фінансами перешкоджають ефективному розвитку державної фінансової системи в умовах євроінтеграційного курсу України [6, с. 34].

У сучасних умовах неможливо повністю виключити втручання держави у соціально-економічні процеси, оскільки ринковий розподіл доходів за своєю природою не зовсім справедливий. Наприклад, у Новій Зеландії 20 % найбіднішого населення отримує лише 2,7 % усіх доходів, тоді як у США – 5,2 %, Німеччині – 8,2 %, Швеції – 9,6 %, Японії – 10,6 %. У Бразилії 20 % найбагатшого населення отримує 63,8 % усіх доходів, тоді як у США – 46,4 %, Німеччині – 38,5 %, Швеції – 34,5 %, Японії – 35,7 % [7]. В Україні 20 % найбагатшого населення отримує 36 % усіх доходів, а 20 % найбіднішого населення – тільки 9,8 % [8].

Як показує практика країн Європи, головними засобами усунення нерівності в розподілі доходів і майна є прогресивне оподаткування та соціальні витрати держави. Для прикладу, у Швеції завдяки цим засобам колишня стократна різниця між сукупними доходами домашнього господарства першої багатшої десятивідсоткової групи населення та десятої бідної групи зменшилась у 25 разів і становить 4 %. На досягнення таких цілей (перерозподіл доходів і майна) у розвинених країнах спрямована політика доходів.

Як показали дослідження, податки на заробітну плату та соціальне забезпечення досить істотні в багатьох країнах, що розвиваються. Так, найвищі ставки податку на заробітну плату діють в Італії (42,6 %), Бельгії (41,5 %), Франції (41,1 %), Швеції (39,4 %) та Німеччині (38,8 %). Максимальні сукупні ставки страхових внесків для працівників найвищі в Італії (45,0 %), Польщі (22,71 %), Франції (22,0 %) та Німеччині (20,2 %) [8].

Як відомо, однією з основних характеристик людини в сучасному суспільстві є розмір та засоби одержання нею свого сукупного доходу. Згідно з даними Держкомстату України в структурі доходів населення за 2005 – 2012 роки переважають доходи від заробітної плати: 2005 рік – 42,1 %, 2007 рік – 44,8 %, 2009 – 40,8 %, 2012 рік – 42,2 % [9]. Разом із тим, за даними того ж таки Держкомстату України, у 2006 – 2012 роках спостерігаються негативні тенденції постійного перевищення темпів зростання номінальної заробітної плати над реальною, при цьому індекс реальної заробітної плати мав стійку тенденцію до зменшення у 2006 – 2009 роках (від 118,3 до 90,8 %). Згідно зі статистичними даними, найбільш "відчутним" зростання реальної заробітної плати було у 2012 році і склало аж 114,4 %, що всього на 0,5 в.п. менше від темпу зростання номінальної заробітної плати за відповідний період.

На думку О. Москаленко, якщо подвоєння доходу на душу населення в Україні відбуватиметься кожні 10 років, то його розмір сягне нижньої межі рівня розвинених країн лише через 25 років [10, с. 17]. Тому для уряду України немає іншого варіанта, окрім формування економічної моделі проривного характеру, так званої моделі випереджального економічного розвитку.

Здійснюючи дослідження існуючого в Україні механізму оподаткування доходів фізичних осіб (особливо від заробітної плати), автор виявив ряд проблем та закономірностей, які наявні в чинному механізмі оподаткування:

1) сукупне податкове навантаження на нарахований дохід (після сплати єдиного соціального внеску та податку на доходи фізичних осіб) зростає набагато швидше для низьких доходів, ніж для високих;

2) для доходів, де починає застосовуватись постійна максимальна величина для сплати єдиного соціального внеску, сукупне податкове навантаження має регресивну тенденцію при зростанні доходу;

3) для проміжку доходів від величини, що визначається множенням величини прожиткового мінімуму на коефіцієнт 1,4 та округленням отриманого результату до найближчих десяти гривень, до величини доходу, де починають застосовуватись дві ставки податку – 15 та 17 %, податкове навантаження є постійною величиною, що суперечить принципу соціальної справедливості в оподаткуванні, за якого особи з більшим доходом спроможні та мають платити більше;

4) категорія населення, що належить до розряду бідних або таких, що знаходяться на межі бідності, хоч і має право на використання податкової соціальної пільги, однак отримує чисті доходи, менші від прожиткового мінімуму.

Пошук шляхів вирішення перерахованих проблем, так званих "вузьких місць" діючого механізму оподаткування стали основною причиною побудови п'яти моделей (табл. 1) удосконалення чинного механізму оподаткування доходів населення від заробітної плати та використання системи коригувальних коефіцієнтів до ставки оподаткування податком на доходи фізичних осіб (ПДФО). Останні дають змогу забезпечити поступове збільшення ставки оподаткування ПДФО для кожної додаткової гривні оподаткованого доходу та максимально становлять 30 % (це положення враховано в кожній із п'яти моделей). Для виявлення рівня залежності коригувального коефіцієнта від суми заробітної плати автором було використано метод найменших квадратів.

Таблиця 1

Опис основних характеристик для побудови моделей (розроблено автором)

Модель	Визначення
I, II та III моделі	збереження чинного механізму оподаткування; застосування до базової ставки податку (15 %) коригувальних коефіцієнтів для проміжків доходів, вказаних у табл. 2
IV модель	встановлення єдиної ставки ЄСВ у розмірі 3,6 %; база оподаткування ПДФО зменшується на величину прожиткового мінімуму для працездатних осіб на 1 січня 2014 року (1 218,0 грн); діє єдина базова ставка ПДФО у розмірі 15 %, до якої застосовується один коригувальний коефіцієнт для проміжку доходу 20 706,0 – 65 000,0 грн
V модель	збереження діючого механізму оподаткування в частині сплати ЄСВ та застосування податкової соціальної пільги за ознакою розміру доходу в розмірі 50 % прожиткового мінімуму (609,0 грн); діє єдина базова ставка ПДФО у розмірі 15 %, до якої застосовуються два коригувальні коефіцієнти для проміжків доходів, вказаних у табл. 2

У I, II та V моделях коригувальні коефіцієнти починають застосовуватись до нарахованого доходу від заробітної плати, для якого втрачається право на отримання податкової соціальної пільги за ознакою рівня доходу (нарахований дохід, сума якого дорівнює рівню прожиткового мінімуму для працездатних осіб, помноженого на коефіцієнт 1,4 та округленого до найближчих десяти гривень). Після втрати такого права рівень сукупного податкового навантаження (після сплати ЄСВ та ПДФО) на нарахований дохід від заробітної плати різко зростає від 12,72 до 18,06 %. У III та IV моделях коригувальні коефіцієнти починають застосовуватись до нарахованого доходу від заробітної плати, для яких

єдиний соціальний внесок (ЄСВ) справляється в межах максимальної величини бази нарахування ЄСВ (17 прожиткових мінімумів).

Аналогічна система податкових ставок, а саме використання формульного тарифу застосовується в Німеччині. Там сума податку розраховується, виходячи з податкової бази, до якої застосовується математична формула (або декілька формул – при поділі податкової бази на складові). При цьому за формульним тарифом оподатковується тільки частина доходу, оскільки вся сума доходу ділиться на кілька частин: неоподатковуваний мінімум, частина доходу, до якого застосовується формульний тариф, та постійна максимальна ставка.

Таблиця 2

Проміжки доходів, де застосовуються коригувальні коефіцієнти
(розроблено автором)

Коригувальні коефіцієнти	Проміжок доходів, грн				
	I модель	II модель	III модель	IV модель	V модель
I	1 711,0 – 12 634,0	1 711,0 – 65 000,0	20 706,0 – 65 000,0	20 706,0 – 65 000,0	1 711,0 – 12 180,0
II	12 635,0 – 20 705,0				12 181,0 – 65 000,0
III	20 706,0 – 65 000,0				

На основі проведених досліджень автором розраховано також сукупний податковий ефект від застосування кожної з моделей, який найкраще показує доцільність та ефективність введення запропонованих автором моделей. Для розрахунку брався масив значень доходу 1 000,00 – 65 000,00 грн. (табл. 3).

ного рівня (з метою забезпечення кожної людини сумою доходу, необхідною для задоволення мінімальних місячних потреб та її нормальної життєдіяльності – на рівні прожиткового мінімуму);

введення місцевих ставок податку (для розширення бази фінансування місцевих бюджетів з метою підвищення економічного розвитку та добробуту територіальної одиниці за місцем реєстрації платника; з метою забезпечення еквівалентності отриманих послуг платником відповідно до суми сплаченого податку через безпосередність доступу до кінцевого споживача);

використання на практиці запропонованих автором коригувальних коефіцієнтів до ставки оподаткування податком на доходи фізичних осіб від заробітної плати, що має на меті зменшення рівня диференціації доходів, підвищення соціальної справедливості в оподаткуванні та сприяння додатковому надходженню коштів до державного бюджету.

Таблиця 3

Отриманий податковий ефект від упровадження моделей
(розроблено автором)

Моделі оподаткування	Сукупний податковий ефект від упровадження, млн грн	Відхилення (від діючого механізму), млн грн
діючий механізм	378,5	–
I модель	573,1	+194,6
II модель	613,6	+235,1
III модель	557,3	+178,8
IV модель	516,2	+137,7
V модель	524,8	+146,3

Напрямами вдосконалення фіскальної складової механізму державного регулювання доходів населення від заробітної плати в Україні на довгострокову перспективу автор вважає такі:

збільшення прогресії ставок оподаткування (з метою забезпечення принципу справедливості в оподаткуванні та керуючись правилом "багаті можуть платити більше");

підвищення мінімального рівня заробітної плати (з метою забезпечення мінімально достатньої винагороди за працю, сприяння ефективній зайнятості, зростання престижності праці та зменшення "тіньової" зайнятості);

встановлення фіксованої суми, що вираховується з бази оподаткування, чи виведення з-під оподаткування суми доходу, що не перевищує встановленого мінімаль-

Література: 1. Мельник В. М. Податковий кодекс та фіскальне партнерство: обумовленість і суперечності / В. М. Мельник, М. М. Мельник // *Фінанси України*. – 2011. – № 5. – С. 14–20. 2. Соколовська А. М. Особливості податкової системи України та напрями її коригування / А. М. Соколовська // *Фінанси України*. – 2013. – № 9. – С. 28–44. 3. Львовчкін С. В. Багатство й фіска: світова парадигма оподаткування / С. В. Львовчкін, В. М. Федосов, Г. М. Яренко // *Фінанси України*. – 2013. – № 4. – С. 7–26. 4. Iefimenko T. Actual issues of modern strategies in reforming tax systems / T. Iefimenko // *Фінанси України*. – 2014. – № 1. – С. 105–122. 5. Лондар С. Л. Європейська фіскальна консолідація: який досвід варто використати Україні? / С. Л. Лондар // *Фінанси України*. – 2014. – № 1. – С. 39–53. 6. Петрушевська В. В. Трансформація фінансової політики України в умовах глобалізації та євроінтеграції / В. В. Петрушевська // *Економічний часопис – XXI*. – 2014. – № 1–2 (1). – С. 34–37. 7. World development report 2000/2001 ATTACKING POVERTY. Washington D.C. [Electronic resource]. – Access mode : WWW.URL: www.ssc.wisc.edu/~walker/wp/wp-content/uploads/2012/10/wdr2001.pdf. 8. European

Statistics [Electronic resource]. – Access mode: www.epp.europa.eu. 9. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 10. Москаленко О. М. Методологія дослідження теоретичної моделі випереджаючого економічного розвитку в сучасній політичній економії / О. М. Москаленко // Економіка розвитку / О. М. Москаленко. – 2013. – № 3 (67). – С. 16–20.

References: 1. Melnyk V. M. Podatkovy kodeks ta fiskalne partnerstvo: obumovlenist i superechnosti / V. M. Melnyk, M. M. Melnyk // *Finansy Ukrainy*. – 2011. – No. 5. – P. 14–20. 2. Sokolovska A. M. Osoblyvosti podatkovoi systemy Ukrainy ta napriamy yii koryhuvannia / A. M. Sokolovska // *Finansy Ukrainy*. – 2013. – No. 9. – P. 28–44. 3. Lovochkin S. V. Bahatstvo i fisk: svitova paradyhma opodatkuvannia / S. V. Lovochkin, V. M. Fedosov, H. M. Yarenko // *Finansy Ukrainy*. – 2013. – No 4. – P. 7–26. 4. Iefimenko T. Actual Issues of Modern Strategies in Reforming Tax Systems / T. Iefimenko // *Finansy Ukrainy*. – 2014. – No. 1. – P. 105–122. 5. Londar S. L. Yevropeiska fiskalna konsolidatsiia: yakyi dosvid varto vykorystaty Ukraini? / S. L. Londar // *Finansy Ukrainy*. – 2014. – No. 1. – P. 39–53. 6. Petrushevska V. V. Transformatsiia finansovoi polityky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii ta yevrointehratsii [Transformation of the Financial Policy of Ukraine in the Context of Globalization and European Integration] / V. V. Petrushevska // *Ekonomichniy chasopys – XXI*. – 2014. – No. 1–2 (1). – P. 34–37. 7. World development report 2000/2001 ATTACKING POVERTY. Washington D. C. [Electronic resource]. – Access mode : www.ssc.wisc.edu/walker/wp/wp-content/uploads/2012/10/wdr2001.pdf. 8. European Statistics [Electronic resource]. – Access mode : www.epp.europa.eu. 9. Ofitsiyniy sait Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy. – Access mode : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 10. Moskalenko O. M. Metodolohiia doslidzhennia teoretychnoi modeli vyperedzhaiuchoho ekonomichnoho rozvytku v suchasniy politychnii ekonomii [Research Methodology for the Theoretical Model of Outstripping Economic Development in the Modern Political Economy] / O. M. Moskalenko // *Ekonomika rozvytku*. – 2013. – No. 3 (67). – P. 16–20.

Інформація про автора

Жебчук Людмила Леонідівна – аспірант Науково-дослідного фінансового інституту Державної навчально-наукової установи "Академія фінансового управління" Міністерства фінансів України, економіст з фінансової роботи Обласної комунальної установи "Чернівецька обласна клінічна лікарня" (04119, Україна, м. Київ, вул. Дегтярівська, 38-44, e-mail: st.lyuda_zh@mail.ru).

Информация об авторе

Жебчук Людмила Леонидовна – аспирант Научно-исследовательского финансового института Государственного учебно-научного учреждения "Академия финансового управления" Министерства финансов Украины, экономист по финансовой работе Областного коммунального учреждения "Черновицкая областная клиническая больница", (04119, Украина, г. Киев, ул. Дегтяревская, 38-44, e-mail: st.lyuda_zh@mail.ru).

Information about the author

L. Zhebchuk – postgraduate student of the Scientific and Research Financial Institute of the State Educational and Scientific Institution "Academy of Financial Management" of the Ministry of Finance of Ukraine, economist of financial affairs of the Regional Municipal Institution "Chernivtsi Oblast Clinical Hospital" (38-44 Dehtyariivska St, 04119, Kyiv, Ukraine, e-mail: st.lyuda_zh@mail.ru).

Рецензент

докт. екон. наук,
професор Попов О. Є.

Стаття надійшла до ред.
29.08.2014 р.

ОЦІНЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ЕЛЕМЕНТУ БЮДЖЕТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ПРОЦЕСІ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

УДК 336.144:336.22

Жебчук Р. Л.

Визначено бюджетний потенціал як частину фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці (країни, області, району, міста, селища, села). Обґрунтовано необхідність імплементації оцінювання бюджетного потенціалу в процесі бюджетного планування. Ідентифіковано види бюджетного потенціалу залежно від рівня бюджетної системи та виду бюджету. Визначено податковий та неподатковий потенціали як складові бюджетного потенціалу. Розглянуто елементи податкового потенціалу як частини бюджетного потенціалу. Обґрунтовано необхідність оцінювання податкового